

streha da ga štiti od kiše; stara turska čeramida zamenjena je falcovanim crepom; dvorište je ograđeno visokom kamenom ogradom sa velikom kapijom kroz koju mogu da uđu kola sa senom; iz dvorišta je štrčala visoka krošnja jabuke koje ranije nije bilo.

Pritisnuo je polako rukohvat na kapiji, kao da proverava ili da se boji da nekog ne uznemiri; zadržao je rukohvat izvesno vreme, a potom ga pustio, pogurao vrata, ali se ona nisu otvorila. Pošto je malo sačekao, osluškujući, pokucao je na vrata. Unutra je zalajao pas, a potom se čuo i muški glas:

— Ko je?

— Ja sam... Ilko... — Glas unutra je umukao. Ilko je sačekao naprežući se da čuje da li kroz dvorište topoću stope i, pošto se glas nije javio, ponovo je dozvao:

— Ja sam... Ilko...

Pas je ponovo zalajao. Posle izvesnog vremena začuše se koraci po kaldrmisanoj dvorištu i stigoše do kapije; podigla se poluga kojom su se vrata zatvarala iznutra i ona su se otkrivila, zinula kao usta, pri čemu je zvono okačeno površ njih zabrundalo čudno, neprijatno. Mil je pogledao u Ilka zbunjeno.

— Ja sam... Tvoj otac... — rekao je Ilko.

Mil je i dalje gledao zbunjeno. Potom je počeo da drhti, uzbuđio se i zagrlji oca:

— Živ li si, oče...?

— Živ... — zagrljio ga je i Ilko.

Kad je Ilko ušao u dvorište, pas je nastavio da laje, sve jače i jače. Mil se izdramo na njega, ali on nije stao; stao je tek kad ga je šutnuo nogom i oterao u kućicu.

Iz kuće je izašla Milova žena i počela da zagleda Ilka. Mil joj je rekao:

— To je moj otac... Živ je... Vratio se...

Ona je promenila boju lica, pobledela je, pružila mu ruku, pozdravila se, ali nekako hladno.

— Tako, dakle... — rekla je.

— Oče, to je moja žena... — rekao je Mil.

— Vidim, vidim... — rekao je Ilko. — Nek je živa i...

Milu se drhtanje glasa polako smirivalo. — Mislili smo da... — zamucuo je Mil. — Znam... Video sam da ste mi i grob napravili...

— Majka je tako htela... Pre no što je umrla, rekla je: »Čim se do sada nije vratio, sigurno je mrtav... Iskopajte mi grob pored mene i stavite mu sliku, bar da posle smrti budemo skupa...« Možda će se vratiti, rekao sam joj. »Ne, ne«, rekla je, »mrtav se čovek ne vraća...« I ispunili smo joj želju... U grob smo stavili tvoju sliku iz mladosti.

Milova žena je frktala na nos;

— Nije tražila da ti se napravi grob zbog toga... Uradila je to iz ljubnje što si je ostavio... Grobom te proklinjala, jer te je godinama čekala i raspitivala se o tebi...

Ilko je skupio vrat i ništa nije rekao.

Iz kuće je istrčao i Bogule.

— Ovo ti je deda... — rekao mu je Mil.

Bogule se štrečno: živ je, dakle... Pružio mu je sa strahom ruku i zagledao se u njegovo lice koje mu je izgledalo neobično, čudno; koža crna, a obrve i brada bele — kao slika u negativu.

— Znači, deda nije umro... — šapnuo je Bogule zbunjeno.

— Oživeo je! — rekla je njegova majka.

Bogule je još uvek očima ispitivao svog dedu. Oko njegovog vrata visila je amajlija, na zlatnom lancu, sa dijamantskim kamenom što je bleštalo na suncu prelivajući se u razne boje. Upitao ga je:

— Zašto nosiš to, deda?

— Ha' namešio se Ilko dohvatajući amajliju — da me čuva od zla... A i kao nagradu onome koji bi me našao mrtvog — da me sahrani, da me ne rastrgnu lešinari... Tako je radila i vojska Aleksandra Makedonskog, noseći zlatne medaljone oko vrata, dok je išla u pohode...

(Odlomak iz romana »Strepnja«)
Sa makedonskog:
Risto Vasilevski

priručna apoteka

dragan grbić

PTIČICA

Želite? Am? Brnjicu? Pakovanje kolačića? Krstionicu? Možda teget? Kaput od samurvine? Kavez? Klavir? Sat u obliku roga? Ovu prodavnicu, kao što vidite, ispunjavaju stvari. One dodiruju pod, tavanicu, zidove, prozorske površi, ispućenja, udubljenja. Sve je prekriveno njihovom neskrivenom lepotom. Lopatica za vodu. I makaza. A možda gospodin želi da kupi suzu? Onu optočenu krilcima hiljadu pčelinjih majki? Srebre se. Titraju. U svetloj košnici. Ili ledenoj kupki. Napustila? Vas? U tanjirićima. Leteći. Pobegla iz štale, kažete. Odnela sav nakit. Usnicama. Kreyet. Posteljenu. Slike. Kornjaču iz kade? Kadu? ISTOVETNI RANARNIK. Prodaću vam CIVILUK. Za obesiti tugu. KISNI MANTIL. Da se sva ta nevolja slije, niz posve glatku površ, u odvodni kop. STOLICU ZA LJULJANJE. Uspavati se znači počti po svoje (oči) u odvratnu jaru, mrak. A MARAMICU sa inicijalima SSS. Nju za svaki slučaj. Išmrknete nos. Krv. Nikada se tačno ne zna koja će se tečnost izlučiti. Molim? Ali, vašnovac je potopljen. U drvenoj škrinjci. Sa jedrenim omotačima. Pakiran u vrste. Vrtoglavice. Niti. Odvajanjem. Dobovanjem. OSISACU vas. To odmara prste, čekrke. Čvrstim, ravnomernim pokretima oštrica. Žev. Raspršivačem. Kolonjska divljač, vodica. (Tek ovako otklonjenim vlasima običemo napukle cevi.) NE-OBICNI? Kapljice su otisci. Sa vaše glave padaju na jagodice. I ječe. Strašilo? Vedro oličeno kiselim otopinama. Suzama. Doneću. Fotografski aparat. Korak. Iza. Iscrtan. Pridržite. Udove. Stomačne grčeve. Ramenske klepke. Prostor je obvit prozirnim ali nepropusnim oknima. Opla. PTIČICA! Zasun. Kofer. Stvari su vam zapakovane. Unakrsnim konopcima. Odrešite. A sada bih vas ljubazno zamolio, da napustite ovaj oval, moj istrošeni sadržaj. Preučeće vas, vidite, onaj pogureni — sve kao surla ili crevo crpke, gospodin. Onaj što pištanjem. Onaj što lepljenjem. Njemu a ne meni treba da zahvalite. Za periku. Njemu. Ode. Kupite? Kupite. Kupite! Vaš put do sreće vodi preko tla našeg zavoda. Naše organizacije. Naše zatirale brane. Udobnost. Garantovana. Mir. Spokojan. Boravak u dimom prekrivenim predelima. (Vaš povratak dovodi ogromnu količinu svetlosti mojim turbinama.) Videli ste fotografije u izlogu. Njih želite? Mali. Maliii! Moj Mali. Najbolji knjigovoda kilometrima unaokolo. Pogledajte samo kako ispružen vrti petama, kao kolibri. (Staklo u izlogu je zamašeno i prekriveno naslagama, fine, fotograf-ske prašine. One iz dubka.) Evo ih. Posve nove. (Orukvice. Mastionica. Držaljka.) (U vaše i u ničije druge ruke.) Na jednoj si, Mali, ti. Uvijen u pelene. Na sagu. Ispred tek ugašenog ognjišta. Zaplakan. Na drugoj sam ja i skorašnji povratnik. Kremoće se putem koji se pruža, u dubini fotografije, sve do NEBESKOG PLAVETNILA oivičenog senkama dvaju visokih i poprilično širokih dimnjaka. On, maramicom, briše nos. Na ledima mu se nalazi crni, metalizirani, čiviluk. Nezgrapan i težak za nošenje pričinjava mu smetnje pri hodu. Kleca. JA KOJI SAM KORAK IZA NJEGA. U dugačkom kišnom mantilu. (Njegovi svilasti peševi mi dodiruju obuću.) UDISEM i? IZDISEM. U mlazu. Tegove. Ispred. Sebe? Nosim. Stolicu za ljuljanje. (Ispletena od trske, lagana, njiše se u skladu sa mojim, dugačkim, no tromim, korakom...) Novac? Umesto noktiju pribijaju vam se slivnici. Nadzemni, zaostreni, odvodni. Turpijicom to. Skelama. Po staklu. Napolju na prostirci. Napolju! Dezinfikovane zdele. Oluci. Začadane bravice. Mali. Upali. Vatru. Navuci. Rezu. Razvij. Uredeni film. Kao i obično: Svečano odelo. Danas ćemo, posle sačuvanog uznemirenja, posetiti trgovce preko puta. Ulice. Zakrčene oporezovanom robom. (APOTEKAR, KONFEKCIONAR, BERBERIN, POLAGAČ ODVODNIH I DOVODNIH CEVI, KAMINAR, ORUŽAR... Gotovo. Zatvaramo. Korpica: Hrana? Tu. Predivne stvari?)

ULAGAČ

Pločica. na vašim vratima. Prekrivena je neprozirnom skramom. Debelim žilicama. Podrhtavaju, pružaju se, i ispuštaju usta na, očito, sve smrdljivijoj niti. Vi ste? Jesam, oprostite: kofa. U njoj držim pastrmku. Za večeru. Sijalično grlo, oprostite: lancić. Sprega se zaglavila. / Pustićete me da udem? / Uz sasvim mali otpor, svakako. / Oh, stvari na lastišima. Letelicama. Rasporedene. Količine svetlosti. Posve dovoljne da se raspoznaju i razdele, bolni i odsečni, trenuci samoljublja. Prostor, zakovan za ugodnost provodenja. Prostor, zakovan za ugodnost provodenja vremena. / Složio bih se sa vama, osim onoga sa »vremenom«. / Shvatam Vi ste juče otputovali na izdržavanje kazne? / Da. Otputovao sam. / Niste poneli, kofer. Težu pravilno ledene kičme. Ručica se odlomila. Kaiševi rascapili. Nazuli ste cipele... Niz stepenište. Pogledajući na zglavak. Kazaljke. Sali ste. U autobus. I... Nisam Ja seo u autobus. On je seo u autobus. / Kako to mislite ON? Vi ste se smestili iza stakla. Koje je pulsiralo vozačevim, malo povijenim, ledima. Do vas je sedela postarija žena. Stiskajući prozirnu i istanjenu plastičnu kesu. Domovima noktiju. Drvena kutija; pod njenim nogama. Ram; ojačan metalnim okivkama. Preko pole-dine, crvenim, masnim slovima, odštampano: »PRIRUČNA APOTEKA«. Žena je nosila pundu, i neprestano je, duž čitavog puta, otvarala i zatvarala usta, ne ispuštajući pritom ni jedan jedini glas; slovo; reč. Izgledalo je kao da zeva, ili kao da ju je mučila utroba, pa je širila vilice od potmulog bola — pometena i uvredena, ujedno, tovarom svojih godina. To njeno bezglasno (a) vasje pratilo do samih ulaznih vrata u kaznionicu. / Ne sećam se. Neko drugi, (alka), kleči, u čeliji, ispred nogu svog sapatnika. Između palca i kažiprsta stiče poduže pero. Njime, sasvim lagano, prevlači preko njegovih nateklih gležnjeva i sparušanih stopala. Povremeno, spušta usne na to ustitalo i uznemireno meso, i slasno siše, kao raklju... / Još do malopre ste tvrdili da ste baš Vi otputovali. / Ne, varate se. Nisam Ja otputovao. Otputovalo je moje telo. / Čekajte, vaše telo, a i vaš duh, ovde su, u ovoj prostoriji. Oni su samnom i uz mene. Dodiruju me i izazivaju. / Spremio je tanjir: kibl. Udaljio od proreza, zagađeno, butno, meso. U slavinu. U mlaz. Skida, kao trnje. Preko. Odeću. Slaže je na stolicu od oka. Lemi lepeze. Dimljene zrake. Trk. Tapiserija... / Dovodite me do naslonjača? Čvrst? Stisak? Poput pročelja. Sešču. Čašica? S radošću... / Ipak, pre nagljenost ponekad izaziva preliv tečnosti iz sigurnosnih tkiva za to namenjenih posuda: kofa, tanjira, lavora — na potpuno izvitoperen i porozan teren... / Vozač autobusa, znate, je Naš čovek. I ona žena, ona (a) je Naš čovek. Naša žena. I suzavorenik je Naš čovek. Konačno, pri ovakvim uslovima, i pri ovakvoj, pa recimo: kupoprodaji, i Vi, da i Vi, ste Naš čovek. / Gluposti. Dodiruje temenom jastučnicu. Smešno mu je. Savija usnice u lukobran. Režom senke. Odbačene od tavanice. Ona je bespomoćna. Obuhvaćena razapljenom dupljom, praćaka se, troši, i iščezava. / Iznenađujuće. Na zatvorskoj (zidnoj) kutiji (tubi?) odštampano je uputstvo o zaštiti vitalnih organa. Konačnici. A vi? Bespomoćan plač. Nezasiti smeh. / Priznajem, umetnost je istis-

nuti se. Bez metra. Bez konca. Bez obeležja. Skrovitog mesta za svu tu golemu hrpu. I... Ta vaša veština počiva u ravni u kojoj je i dirigent, koji i bez nota, zavezanih očiju, upravlja zanosom podređenih mu ljudi. Ili možda nju, mislim veštinu, treba porediti sa nožicama preko grla? Rakljama? Lažete. Sve ono što vaša usta izbace, ispunjava prostor, smradnim, nesvakidašnjim, oblikom./ Promolili ste glavu. Iz zemne kupe. Zatim ste od saučesnika, dobili, u prozirnoj kesi, potreban pribor i odeću. Privremene papire. Izašli ste na put. Zamahali rukama. Zaustavili vozilo (autobus?). Pokrenuli mehanizam — Providno, ali dovoljno zamagljeno. Za mogućeg protivnika. Preko stepeništa. Tipki. U fotelju. Kao posle obilne večere. S trbuhom, tako reći, na udici. Bezbržno praćaknute, mada pomało i zapitni. (Ali...) Prigovaranje je slično hidrauličnoj pumpi. Još više nadima već naprslo... A jadnik? Njega ste ostavili da tamo, iz svoje nemušte ljuštore, stisnutih kapaka, na svom krevetu, položen — kao vedro u sasušenom bunaru, na mračno i blatno dno — pronalazi zakone neprimerne bogatstvu, unutrašnjih svodova, potpuno preplavljenih ukocenim i bespomoćnim slikama (kotrljanja)./ Ja sam, koliko me u to upućuje i moj dolazak ovde? prispeo da vas uhapsim, bolje: sprovedem./ Ašovom se kopa. Udicom probijaju škrge. Ali zemlja! Zemlja se razgrće, skuplja, oblikuje — šakama. Zapamtite. SA—KA—MA! Pre svog poslednjeg putovanja, po kupanju, zapazio sam tamne pečate između nožnih prstiju i oko gležnjeva. Sitna ali značajna, neugodnost. Iz kutije za prvu pomoć. Izvadio sam tubu, na čijoj se poledini, nespreno i jedva vidljivo, nalazilo odštampano uputstvo za upotrebu./ Uprkos tome, uskoro ću morati da prekratim ovo neverovatno i pomalo smešno, mučenje. Vaše isprave. Hvala. Sada ću izaći. Pružiću vam »poslednju ručku« da se za nju uhvatite. Izaci ću, i sačekaću vas dole, ispred ulaza, na stanici. Ukoliko se ne pojavite u roku od jednog dana, biću primoran da odputujem. Tamo. Popuniću formular. Podneću izveštaj. Pri ovako navedenom redosledu ovaj će predmet uzburkati pojedine, ali značajne, delove domova na površi... a./ Otvariću prozor da prodre malo vazduha. Zalekulana zavesa? Kao napeta jedra, zar ne?/ Toliko. Dovidenja. Moram./ Zalupiti vratima. Mojim se vlastitim ključem zaključati iznutra. U preslikanim uglovima: veš, knjige, posude, makazice, notni papir... U kupatilu, odvrnute pipe, opstava. Zvonce. Sa obloženim batićima. Na ispustu. Sasušenog krzna, mačka? ... U Stvari, moram priznati, došljak mi se izgleda i svideo. Posebno taj njegov način kojim mi je stavio do znanja, kako će On, a ne Ja, zapravo, vladati tim logom. Kao zatvorskom tišinom.

poseta

lidija mustedanagić

POD STOLOM

Sedela sam pod stolom u jednoj kafani i posmatrala poderane čarape skrivene u cipelama. Konobarica me je usrdno zamolila da nešto popijem. Promolila sam glavu i rekla:

— Kruškovaču.
— Zašto kruškovaču? — upitala je skoro ljutito.

— Moje grudi su u obliku krušaka... bar mi se takve čine.

— Ah, tako — odahnula je sa olakšanjem — a šta radite pod stolom?

— Prstom sam je pozvala da se sagne.
— Znae — počela sam bojažljivo — izgubila sam neopaženo svoju dušu, pa sam pomislila da je tu, negde pod stolom. Možda je malo neumesno sedeti ovako i zavirivati u nogavice, ali ne bih volela da je neko izgazi. Današ je lilo kao iz rukava i ima puno blata...

Pogledala me sa razumevanjem kaluderice i klimnula glavom. Dok je tren kasnije prinosiла чаšu mojim ustima, stenjući je prošaptala:

— Pomoći ću vam da je nadete ako znate koliko košta strpljenje. Nadam se da imate dovoljno novca. Cistačica stiže posle zatvaranja i možda njena metla ima više sreće nego vi. Do tada bi ste mogli malo da odspavate jer vaši pogledi uznemiravaju goste. Ne bih volela da ih zasvrbe tabani — ja živim od njihovih otežalih nogu.

Istog momenta sam sklopila kapke i usnila čudesan san: ogromna metla je navaljivala na mene, dok sam joj se ja, zarivenih noktiju u tuđe meso, odupirala i izmicala. Metla je nailazila svaki put sve silovitije i pretela je da će me počistiti... Probudio me je bol iz zakravljenih članova; spavala sam u srći. Okolo mene nije bilo nikog a konobarica se slatko smejala.

— Pustili smo vas da spavate zato što izgledate kao jagnje. Svuda je počišćeno, svaki kutak je pročešljan, stolice protrešene, ali, vaše duše nigde. Zaboravite na nju. Našli smo nešto mnogo dragocenije što u svom očajanju niste приметили da ste ispustili — i pruži mi malo srebrno ogledalo optočeno školjkama u kojima prebivaju biseri.

— Pogrešili ste, ovo nije moje. NE vidim se u njemu. Spustila sam ogledalo na pulu i zatražila račun.

— Ispisan vam je na čelu. Znam da ćete doći sutra pošto svako traganje u krug varšava ovde. Tada ćete platiti.

Za mnom je navučen zasun i ja sam se našla na kiši. Polako sam koračala, dok su mi potpetice odzvanjale i stvarale varku kao da me neko prati. Nепrestano sam se okretala i bilo mi je žao što nisam ponela ogledalo: ti uzaludni okreti tražili su napor za moju okamenjenu glavu. Mislila sam: možda je to ipak moja duša, ona ume ponekad da tapka za mnom po mraku.

POSETA

Ušao sam neometano kroz prozor... nisu me primetile. Lagano sam dodirnuo zavesu, ali je taj drhtaj tkanine ostao neopažen. Da, znao sam da sam izabrao momenat kada su sasvim u sebi... same... dve žene na krevetu. Ležale su svaka na svojim mislima. Osetio sam da jedna od njih na mahove ističe iz svog tela. To joj je pružilo opastost da me primeti, ali oblik vetra koji sam uzeo bio je suviše beznačajan za njenu misao. Druga se spuštala duboko u sebe, tako da mi je na momente bila nepoznata. Ali ipak su to bile one... prepoznao sam ih, jer su samo njih dve bile u stanju da odslikavaju svoj fatum. Nisu ni slutile koliko je stara ta slika koju sam odavno uramio i posmatrao vekovima iznad svojih vrata, koliko sam se divio tim opruženim ženskim telima na ulasku u snove, na krevetu dovoljno velikom da se ne bi dodirivale. Zaslepljeno sam posmatrao moju oživljenu stvarnost, moju opsesiju, moje omiljeno delo koje živi i diše... Opčinjavao sam se strogošću njihovih nepomičnosti i dahom života koji je žuborio iznad njih, mamila me njihova prepuštenost koja je sličila umornom glasniku na počinku. Uživao sam u njihovim ispremeštanim mislima, u nemarnim pokretima zveckavih udova... jedna žena se na trenutak pomerila, ustala i prišla drugom kraju sobe. Duvanski dim me dražio, te sam ga rasterao zamahom krila. Trudio sam se da budem neupadljiv. Najviše od svega sam želeo da im se prikazem u pravom obličju, da im poklonim svoje znanje o njima, ali sam se ipak obuzdao: jedna bi se uplašila moje stravičnosti, a druga bi mi pripisala pogrešan značaj. Još nije vreme; znao sam gde su i bdenje nad njima ukazaće mi pravi momenat. Za sada mi je dovoljna moja sreća.

Krenuo sam nazad kada sam na oskudnim zidovima primetio dva ukrasa: fotografiju i nešto kao crtež. Oblici umetnosti kojima nisam pridavao naročit značaj, ali ono pred čim sam ustuknuo je bila istovetna sadržina prikaza: dve žene i krevet. Pretirno sam i žurno zalepršao krilima. U tom momentu je ona, koja je pre toga neprekidno kotrljala rećima, pogledala u jednu, u drugu sliku, u ženu pored nje, na samu sebe, na zavesu koje su vijorile... Znam da je po povratku iz bolnice sela i napisala priču.

razgovori

ivan danikov

SA MOREM

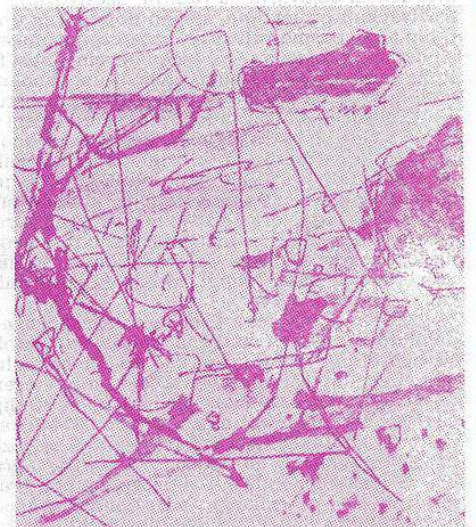
Razgovor bez zarez a i tačke
Sva uzbuđenja koja lome brak
Burna rasprava
I borba glasova

A kraj obala mnogi su osluškivali naš sram

SA OSTRVOM

Isto kao sa knjigom

Ja ću lagano da otkrivam
A ti me pusti
Da razmišljam

milo milunović: dve skice

SA PLANINOM

Štapom podupirem rečenicu
Da'bi stigao do vrha
I kao ženi
Stavljam usnama tačku na vrat
O, ne tresi me sa sebe
Neću otkriti nikome tvoju malenkost

SA JEZEROM

Kada od bilo koga saznam da sam peštrik
Skočicu u jezero i onako pun zamaha
Rukama i nogama
Plivaču
Plivaču

A glava će sama
Tražiti spas iz tvog zagrljaja
SA NJIVOM

Otkotrlja mi se zrno
Neke prolazne misli
I u Vojvodini
Pronade njivu
Za svoje radanje

A već sledećeg leta
S lakocrom berem plod razuma

SA REKOM

Šetajući samo jednom obalom
Od izvora ka ušću
Druga obala
Divljinom će se osvetiti

Moram joj reći: oprosti
Kratke su godine
Koje mi je neko poklonio
Za upoznavanja